

*Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal.
1996-yilda tashkil etilgan.*

Tahrir hay'ati raisi:

Sh.U.Yakubov

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari va ilg'or
texnologiyalarni tatbiq etish markazi direktori

Tahrir hay'ati raisi o'rinbosari:

M.X.Esanov

Bosh muharrir:

A.T.Eshmurodov

Bosh muharrir o'rinbosari:

A.A.Sabriyev

Tahrir hay'ati a'zolari:

L.R.Zaripov

A.A.Dadasheva

Sh.A.Rasulov

M.M.Inagamova

S.Q.Maxsumova

S.S.Samandarova

S.S.G'ozlyev

O.N.Toshpulatov

Jamoatchilik kengashi a'zolari:

Q.X.Abduraxmanov

Sh.T.Qudratxo'ja

G.Sh.Rixsiyeva

Sh.S.Strojldinov

R.I.Xolmurodov

A.I.Toshpulatov

N.M.Jabborov

M.A.Raxmatullaev

T.Z.Teshabayev

M.Q.Sultonov

Dizaynerlar:

M.Yo'ldashev

Sh.B.Sobitov

TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

Javdat Po'latov

“Oliy ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy ishlarning o'ziga xos xususiyatlari” 6

Feruza Maxamatova

“Bo'lajak o'qituvchilarni intellektual faoliyatga tayyorlashning hozirgi ahvoli va uni takomillashtirish yo'llari” 9

Зокир Рахимов

“Олий таълимда талабалар креативлигини оширишга қаратилган фаоллаштирувчи усуллардан фойдаланишнинг зарурияти” 12

Мехринигор Яхшиева

“Научно-педагогические основы повышения двигательной подготовленности студентов средствами аэробики” 16

Jasurbek Azamov

“O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalari boshqaruviga akademik va moliyaviy avtonomiyani joriy etishning samaradorligi” 20

Laylo Xusinova

“Talabalarda kompetentlikni rivojlantirishda axborot kommunikatsiyalarning roli” 23

Jamshid Qarshiyev

“Ta'lim jarayoniga sun'iy intellektni qo'llashning afzalliklari” 26

Гулнора Норматова

“Бошланғич синфларда интеграциялашган дарсларни ташкил этишнинг улубий асослари” 29

Журъат Саидов

“Шарқона қадриятлар асосида фарзанд тарбияси (Шарқ мутафаккирларининг илмий меъросида)” 35

Gavhar Abdullayeva

“Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida mavzularni modellashtirishning ahamiyati” 38

Фахриддин Тошболтаев

“Олий педагогик таълимда педагогик ва ахборот технологиялари интеграциясини таъминлаш мазмуни” 41

Gulnora Xolboyeva

“Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va adabiy tushunchalarni shakllantirish yo'llari” 45

Muasssilar:
O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligi,

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari va
ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish markazi

Manzil: 100095, Toshkent shahri, Olmazor
tumani, Shifo nur ko'chasi, 75-uy

Telefon: (71) 207-03-41

e-mail: rmxat@edu.uz

**Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligidan 2014 yil 26 dekabrda 0506
raqami bilan ro'yxatdan o'tgan.**

*Jurnal har oyda o'zbek, rus va ingliz tillarida
elektron shaklda chop etiladi.*

"Ta'lim, fan va innovatsiya"
jurnali O'zbekiston Respublikasi
Oliy attestatsiya komissiyasi
Rayosatining 2015 yil 18 noyabrda
218/5-sonli qarori bilan 13.00.00 –
PEDAGOGIKA FANLARI bo'yicha,
2018 yil 28 noyabrda 247/6-sonli
qarori bilan 23.00.00 – SIYOSIY
FANLAR bo'yicha doktorlik
dissertatsiyalari asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya etilgan
ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"Ta'lim, fan va innovatsiya"
jurnalidan ko'chirib bosish faqat
tahririyatning roziligi bilan amalga
oshiriladi. Maqolada keltirilgan
faktlarning to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir. Tahririyat fikri mualliflar
fikriga mos kelmasligi mumkin.

*Jurnalning to'liq matnini esijournal.uz rasmiy
saytidan yuklab olishingiz mumkin.*

*Maqola va murojaatlaringizni
[@esijournalbot](https://t.me/esijournalbot) telegram bot'iga yuboring.*

Баҳром Ханимулов

"Применение статистики на уроках информатики" 48

Surayyo Sharipova

"Oilaviy munosabatlarda umummadaniy dunyoqarashni shakllantirishning
bola tarbiyasiga ta'siri" 53

Мухриддин Узоқов

"Кичик МТТ ёшидаги болалар учун ўйиннинг асосий мазмун ва
моҳияти" 56

Muhabbat Tayirova

"Bo'lajak informatika fani o'qituvchilarini o'qitishda multimedia
texnologiyalarini qo'llanishning nazariy va amaliy ahamiyati" 59

Dostonjon To'rayev

"Nanoparticles from artichoke extract obtaining and their properties" 63

Sojida Ashirova

"Bolalar nutqida pozitiv-komunikativ sifatlarni shakllantirishning fiziologik
va psixologik mazmuni" 67

Тождиддин Зайниддинов

"Умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларнинг жисмоний тарбияга
бўлган қизиқишларини аниқлаш методикаси" 69

Nazira Abduqodirova

"Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash shakllari va metodlari" 72

Nabijon Temirov

"Kooperativ ta'lim asosida talabalarda kreativ qobiliyatni rivojlantirishning
hamqorlikni ahamiyati" 76

Лайло Дониёрова

"Проблемы интеграции технологий в процессе обучения" 80

Максуд Аббасханов, Нодир Абдушахидов, Нажмиддин Зайниддинов

"Ўзбекистоннинг сув ресурсларини бошқариш ва улардан фойдаланиш
соҳасидаги сиёсати: муаммо ва ечимлар" 83

Muxtarali Sultanov, Lazzat Saydaliyeva

"O'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etishda pedagogik mahoratning
 roli" 88

Turdali Sultanov

"Maktab ta'lim pedagogikasida o'qituvchi va o'quvchilar bilan ishlashni
tashkil etish" 91

Галина Шадьбаева

"Интеграция мультимедийных технологий в самообразование" 94

Анвар Ахаткулов, Савронбек Турсунмуратов

"Компетентли ёндашув мактаб таълимини янгилаш омили
сифатида" 97

MAKTAB TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QITUVCHI VA O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHNI TASHKIL ETISH

Turdali Sultanov,

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Boshlang'ich maktabda o'qishni endi boshlayotgan o'quvchilar bilan ishlash, ularga ta'lim berish va xulq-atvorining rivojlanishiga erishish juda katta mas'uliyat talab etadi. Bunda pedagogika muhim ahamiyatga ega, chunki u o'qituvchilarga sinfni tashkil qilish uchun eng yaxshi tajribalar haqida tushuncha beradi. Bu ularga turli xil o'quvchilar qanday o'rganishlarini tushunishga imkon beradi, shuning uchun ular o'z darslarini ushbu ehtiyojlarga moslashtirishlari kerak. Natijada, bu ularning o'qitish sifatini oshiradi, chunki u talabalar tomonidan yaxshi qabul qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari, pedagogika, sifatli ta'lim, bolalar bilan ishlash, boshlang'ich sinf, sinf muhiti, pedagogik maslahatlar.

Аннотация

Работа с учащимися, которые только начинают ходить в начальную школу, обучение и развитие поведения требует большой ответственности. В то же время педагогика важна, поскольку дает учителям представление о лучших методах организации занятий. Это позволяет им понять, как учатся разные ученики, чтобы они могли адаптировать свои уроки к этим потребностям. В результате повышается качество их преподавания, так как оно хорошо воспринимается учащимися.

Ключевые слова: учителя начальных классов, педагогика, качественное образование, работа с детьми, начальная школа, школьная среда, педагогический совет.

Annotation

Working with students who are just starting to go to primary school, learning and developing behavior requires a lot of responsibility. At the same time, pedagogy is important because it gives teachers an idea of the best methods for organizing classes. This allows them to understand how different students learn so they can tailor their lessons to those needs. As a result, the quality of their teaching is improved, as it is well received by students.

Keywords: primary school teachers, pedagogy, quality education, work with children, primary school, school environment, pedagogical council.

Boshlang'ich sinfda pedagogikaning muhim jihatlari har doim inobatga olinishi lozim. Shunday jihatlardan quyidagilar ushbu maqola orqali yoritib borilgan:

- tashkilot;
- umumiy maqsadlar ravshanligi;
- o'quvchilarga beriladigan uy vazifalari;
- sinfdagi muhit (sharoit);
- xulq-atvorni boshqarish;
- birgalikda o'rganish (jamoaviy);
- shaxsiylashtirilgan ta'lim va o'rganish;
- havoalarni aniq qilish;
- dialogik o'qitish va o'rganish;
- o'rganishni baholash.

Tashkilot (dars va uning tashkiliy jihatlari). Boshlang'ich sinf o'qituvchilari doimo yuqori tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Ularning resurslari oldindan tayyorlanishi, dars davomida yaxshi boshqarilishi va ayniqsa, o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Ular darsda o'z vaqtidan unumli foydalanishlari va mashg'ulotlarning har bir soniyasi muhimligiga ishonch hosil qilishlari muhim. Ushbu turdagi tashkilot muvaffaqiyatli amalga oshirilsa, o'quvchilarda o'ziga ishonch va mustaqillik paydo bo'lishi mumkin.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv jarayonini

tashkil etishdagi kamchiliklari, asosan, tartibsiz tashkil etilganligi va resurslarining nomuvofiqligi (maqsadga muvofiq emasligi), o'qitish vaqtining unumdorligi pastligi, o'quvchi kutayotgan natijaning noaniqligida namoyon bo'ladi. o'qituvchilar, sinf tartib-qoidalarini boshqara olmaslik, ta'lim faoliyatini boshqarishdagi xatolar. Darsni pedagogik tashkil etishda o'qituvchining xatolari tufayli o'quvchilarda erkinlik, o'ziga ishonch kabi sifatlar sust shakllangan.

Umumiy maqsadlar ravshanligi. Sifatli o'qituvchilar uchun darslarda keltirilgan tushunchalar va g'oyalar barcha bolalar uchun tushunarli bo'lishini ta'minlash muhimdir. Pedagoglar bolalarning o'quv jarayoniga aralashib, ular darsning asosiy g'oyalarini tushunganliklarini tekshiradilar, agar tushunish tushunarsiz yoki to'liq bo'lmasa, hatto dars yoki sinf davomida qisman o'zgartirishni talab qilsa ham, ularga yordam beradi. Aksariyat o'qituvchilar dars majlisning maqsadi aniq bo'lishiga ishonch hosil qilishsa-da (masalan, doskaga "o'quv maqsadlari" yozish orqali), o'qituvchilar bolalar bu nimani anglatishini tushunishlariga ishonch hosil qilish uchun ayniqsa sabrli bo'lishlari kerak. Albatta, bunday sinflardagi talabalar nimaga erishishlari va buning uchun qancha vaqt ajratilishi haqida juda aniq va tushunarli tasavvurga ega bo'lishlari mumkin [1, 22].

Aksincha, ayrim malakasiz pedagoglar tushuncha va g'oyalarni o'rgatuvchi umumiy maqsadlarni aniq va tushunarli ko'rsata olmaydilar. Bunday hollarda o'qituvchilar o'quvchilarning asosiy tushuncha va g'oyalarni tushunishlarini tekshirish va to'g'rilashda sustroq bo'ladi, ya'ni ular o'z vaqtida tushuntirishlar bermaydilar yoki bolaning qanchalik yaxshi tushunishiga qiziqmaydilar. Ushbu sinflardagi bolalar o'zlarining ta'lim maqsadlaridan xabardor bo'lishda, ular to'g'risida aniq tushunchaga ega emaslar yoki ularga qanday erishish mumkinligi haqida aniq tasavvurga ega emaslar va ularda bu maqsadlarga erishish uchun o'ziga e'tibor va motivatsiya mavjud.

O'quvchilarga beriladigan uy vazifalari. A'lo va yaxshi tashkil etilgan o'quv jarayonlari bo'lgan maktablarda o'qituvchilar uy vazifasini yanada mazmunli va bolalarning o'rganayotgan narsalari bilan aniqroq bog'lashga harakat qilishadi. Ular bolalarning tushunchalarini kengaytirish va chuqurlashtirishga qaratilgan uy vazifalariga nisbatan moslashuvchan yondoshishga moyildirlar.

Biroq sifatsiz maktablarda o'qituvchilar uy vazifasini faqat talab qilinganligi sababli beradilar va topshiriqning o'zi bolalarning sinfda nimani o'rganishi bilan bevosita bog'liq emas. Dars davomida yuzaga kelgan imkoniyatlardan foydalanib, o'qituvchilarning uyga topshiriq berishiga oid boshqa misollar yo'q.

Sinfidagi muhit (sharoit). Sinfidagi iqlim (sinfning umumiy tuyg'usi, o'qituvchi-talaba va o'quvchi-talaba munosabatlaridan dalolat beradi) kichik yoshdagi o'quvchilarning o'quv jarayonida juda muhimdir. Bunda bolalar birinchi jamoaviy birlikni, tengdoshlarini hurmat qilishni, ularga yordam berishni va doimo qo'llab-quvvatlashni shakllantiradilar. Sog'lom sinf sharoitida bolalar bir-birlari bilan sog'lom raqobat va do'stlikni rivojlantirishlari mumkin.

Aksincha, ta'lim sifati past yoki malakasiz o'qituvchilarga ega bo'lgan maktablarda ko'p hollarda bu kichik yoshdagi o'quvchilarda nosog'lom va noxush qarashlarning shakllanishiga sabab bo'ladi. Talabalar bir-biriga dushmanlik va qarama-qarshilik ko'rsatadilar va bir-biriga yordam berish va jamoa bo'lib birgalikda ishlash juda qiyin bo'ladi. Bunday muhit bolalar uchun katta noqulaylik va salbiy oqibatlariga olib keladi. Bunday nosog'lom muhitni shakllantirishda o'qituvchilar nisbatan salbiy, ya'ni talabaga norozilik bildirish, tanbeh berish, yoqtirmasligini bildirish va h.k. sabablarini keltirish mumkin. Noqulay va nosog'lom muhitda o'qiyotgan bolalar juda past muloqot va hamkorlik ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

Xulq-atvorni boshqarish. Xulq-atvorni boshqarishni ko'rib chiqishda pedagoglar o'rtasidagi uchta farqlarni keltirish mumkin. Yaxshi o'qituvchilardan dars olgan bolalar kamroq bezovtalanishadi va kamdan-kam hollarda tartib-intizomga muhtoj bo'ladi. O'qituvchilar bolalarning xatti-harakatlarini to'g'rilashlari kerak bo'lgan joyda, ular hazil orqali yoki jim eslatma ishlatishadi [2, 22].

Lekin malakasiz pedagoglardan saboq oluvchi bola-

larda intizomning umumiy darajasi odatda past bo'ladi, bolalar ko'proq tartibsizlikka uchraydi va o'qituvchilar ularni tez-tez jazolaydi. Intizom ko'pincha ommaviy bo'lib qoladi va ba'zida tahdidlar, shaxsiy hujumlar, bolalarni sharmanda qilish yoki kamsitish bilan bog'liq bo'ladi. Bu sinflarda tartibsizliklar darajasi sezilarli darajada yuqori va o'qituvchilar "ortiqcha nazorat qilish" — o'qituvchilarning (bolalar emas) ehtiyojlarini o'qituvchining asosiy nutqi bilan qondirishga qaratilgan qat'iy yondashuvlarni qo'llashadi.

Birgalikda o'rganish. Ko'p hollarda boshlang'ich sinf o'qituvchisi bolalar uchun asosiy namuna bo'lib xizmat qiladi, xuddi shunday bolalarga jamoada ishlashni ham pedagog o'rgatadi va bu bolalarning keyinchalik erkin hamkorlik ostida ishlash va o'qishiga zamin yaratib beradi.

Shaxsiylashtirilgan o'rganish va o'qitish. O'z pedagogik bilim va tajribaga ega o'qituvchilar o'z o'quvchilarining ta'lim tajribasini shaxsiylashtirishga moyil bo'ladi. Ular buni o'z sinflarida bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda, boy va xilma-xil bo'lgan o'quv materiallarini taqdim etish orqali amalga oshiradilar. Ular o'qituvchilarning ajralmasligi bo'yicha (masalan, o'z o'quvchilaridan o'z stollarida qolish, fikr bildirmaslik, bolalarning xatti-harakatlari yoki ehtiyojlarini sezmaslik) va o'quvchilarning o'qishini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, xususan, savodxonlik bo'yicha juda past baholanadi [3, 18].

Haqiqiy pedagogik bilim va tajribaga ega bo'lgan o'qituvchilar bolalarning ehtiyojlariga juda sezgir bo'ladi va o'z o'quvchilari uchun maxsus tanlangan va moslashtirilgan ajoyib o'quv materiallarini taqdim etadilar. Ushbu sinflarda bolalarning individual ehtiyojlari o'qituvchilarning do'stona yondashuvi, yuqori umidlari va mos ravishda qiyin va tabaqalashtirilgan vazifalari orqali qondiriladi. Umuman olganda, o'qituvchilar qo'shimcha va o'quv dasturlari o'rtasidagi aloqalarni aniq ko'rsatish holatlari ko'p uchramaydi. Haqiqiy pedagog o'qituvchilar aniq darsdan tashqari sohalar bilan aloqa o'rnatishda yaxshiroq va izchil harakat qiladi.

Dialogik o'qitish va o'rganish. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar uchun dialogik ta'lim darajasi juda muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar va o'qituvchilarning dialogik o'qitish va o'rganishdan foydalanishga tahlildan foydalanganliklari va o'quvchilar bilimi va tushunchalarining chuqurligini rivojlantiruvchi munozara, muloqot va fikr almashish kabi metodlar bilan fan yoki mavzu haqida kengroq tushunchaga ega bo'lishni keltirish mumkin.

O'rganishni baholash (AfL). Haqiqiy pedagoglar bolalarni nafaqat o'qitadi, unga o'rgatadi, balki uning o'rganish jarayoni va progressni ham tekshirib boradi. Shuningdek, o'quvchilarning bilimini mustahkamlashga ham yordam beradi. Bunda, bolalarga taqdim etilgan o'qituvchining tavsiya va izohlari ularning o'rganishini baholashning eng asosiy va oddiy usulidir. Ammo bolalarning o'rganishini ularga o'z o'rgangan bilimlarini qayta ko'rib

chiqish, takrorlash uchun ko'proq imkoniyatlar yaratish orqali yordam berish mumkin

Kichik yig'ilishlar. Pedagoglar sinf o'quvchilari bilan tez-tez kichik yig'ilishlar o'tkazish orqali ko'proq muho-kama qilish, muammolarni chuqurroq o'rganish va darsda yoritilgan ish va tushunchalarni kengaytirish uchun foy-dalanishi maqsadga muvofiq bo'ladi [4, 78].

TIMSS tadqiqoti o'quv dasturiga yondashuvi juda aniq va tushunarli. U o'quv dasturini uchta darajada tadqiq qilishni belgilab beradi: mo'ljallangan o'quv rejasi, amal-ga oshirilgan o'quv dasturi va erishilgan o'quv dasturi.

Ular quyidagilar bilan ta'riflanadi:

a) Maqsadli — jamiyatlar o'quvchilarni nimalarni o'r-ganishini maqsad qilgan va bu talablarga javob beradigan

ta'lim tizimlari qanday tashkil etilgan;

b) Amalga oshirilgan — sinflarda aslida nima o'qitila-di, kim uni o'rgatadi va u qanday o'qitiladi

c) Erishilgan — o'quvchilar nimani o'rgandilar.

Melhuish va uning hamkasblari boshlang'ich sinflarda o'qitish pedagogikasining samaralilik darajasini quyida-gicha izohlaydi (2006):

Xulosa qilib aytsak, prognoz qilinganidan ko'ra ko'proq o'sishga erishgan va yuqoriroq natijalarni qayd etgan sinflarda pedagogik yondashuvlarning samaradorli-gi darajasi ancha baland hisoblanadi. Aksincha, prognoz qilinganidan ko'ra kamroq o'sishga erishgan va uncha yuqori bo'lmagan natijalarga ega bo'lgan sinflarda peda-gogik yondashuvning samaradorligi kam hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Romaniuk, H., Sammons, P., Sylva, K., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2006a). Samarali Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim 3-11 loyihasi (EPPE 3-11): Boshlang'ich ta'limning samaradorligi 2002, 2003 va 2004 yillar uchun asosiy bosqich 2da Angliyadagi maktablar (To'liq hisobot). London universiteti. — 626 b.
2. Karnegi, Deyl. Do'st orttirish va odamlarga ta'sir ko'rsatish. — T.: Yangi asr avlodi, 2010. — 720 b.
3. Bakhtiyorovna I. K. Methodological Conditions for the Organization and Management of Working with Difficult and Idle Students // CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE. — 2021. — T. 2. — №. 10. — 452 b.
4. Bahronovna R. G. Epic Interpretations of the Image of Trees in Uzbek Folk Tales //European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630). — 2021. — T. 12. — C. 330 b.